

МОН УКРАЇНИ УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(УНУ)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії УНУ

Олена ЯРОШИНСЬКА

28. 05. 2026

ПРОГРАМА

додакового вступного іспиту

зі спеціальності С4 «Психологія» для конкурсного

відбору на навчання для здобуття ступеня доктора філософії

Голова предметної комісії

 Олександр САФІН

(підпис)

Умань-2026

Укладачі: доктор психологічних наук, професор кафедри психології Олександр САФІН (гарант освітньої програми), кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Світлана БАЙДА, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Наталія ГРИНЬОВА.

Схвалено науково-методичною комісією факультету соціально-психологічної освіти та фізичної культури (протокол № 1 від 08.05.2026 року)

Схвалено вченою радою факультету соціально-психологічної освіти та фізичної культури (протокол № 2 від 14.05.2026 року).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Характеристика змісту програми.....	5
2. Вимоги до здібностей і підготовленості здобувачів.....	6
3. Орієнтовний перелік питань для підготовки до фахового вступного іспиту.....	7
4. Критерії оцінювання підготовленості вступників.....	11
5. Список рекомендованої літератури.....	12

ВСТУП

Програма вступного іспиту фахового вступного випробування до аспірантури за галуззю знань С Соціальні науки, журналістика, інформація за спеціальністю С4 «Психологія» відображає загальне коло кваліфікаційних вимог до теоретичних знань претендентів для вступу до аспірантури в обсязі програми рівня вищої освіти магістра. На основі програми складається перелік питань вступного іспиту й формуються екзаменаційні білети. Програма випробування містить питання з фундаментальних розділів психологічної науки, які дозволяють виявити рівень цілісності та системності теоретичних знань вступника з циклу психологічних дисциплін, ступінь сформованості вмінь та навичок у плануванні, організації та проведенні сучасного психологічного дослідження.

Завдання до фахового іспиту при вступі в аспірантуру за спеціальністю С4 «Психологія» здобувачів на основі ступеня магістра (спеціаліста) містять питання з вікової та педагогічної психології.

1 ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ ПРОГРАМИ

Навчальна дисципліна «Вікова та педагогічна психологія» включає такі розділи, що винесені на фаховий іспит до вступу в аспірантуру:

1. Вікова психологія як галузь психологічної науки.
2. Психічний розвиток та навчання.
3. Проблема періодизації психічного розвитку.
4. Психологія немовлячого віку.
5. Психічний розвиток дитини раннього віку.
6. Розвиток дошкільного дитинства.
7. Психосоціальний та когнітивний розвиток дітей молодшого шкільного віку.
8. Особливості психічного розвитку підлітка.
9. Психологія ранньої і пізньої юності.
10. Рання дорослість.
11. Середня дорослість.
12. Пізня дорослість.
13. Предмет і завдання педагогічної психології.
14. Психологія навчання.
15. Психологія педагогічної діяльності.
16. Психологія виховання.

2. ВИМОГИ ДО ЗДІБНОСТЕЙ І ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ЗДОБУВАЧІВ

Програма фахового іспиту до вступу в аспірантуру за спеціальністю С4 «Психологія» складена відповідно до Галузевому стандарту вищої освіти за спеціальністю «Психологія» та «Освітньо-професійної програми» підготовки фахівців ступеня магістра за спеціальністю «Психологія».

Вимоги до фахового іспиту під час вступу до аспірантури ґрунтуються на нормативних формах державної атестації осіб, які навчаються у навчальних закладах. Програма фахового випробування покликана перевірити рівень фахової компетентності майбутнього психолога-науковця, що відповідає його освітньо-професійній програмі. Вона сприяє виявленню рівня спеціальної підготовки фахівця ОС магістр та готовність до продовження навчання на здобуття освітньо-наукового ступеня «доктор філософії».

Програма випробування містить питання з фундаментальних розділів психологічної науки, які дозволяють виявити рівень цілісності та системності теоретичних знань вступника з циклу психологічних дисциплін, ступінь сформованості вмінь та навичок у плануванні, організації та проведенні сучасного психологічного дослідження.

3. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

1. Предмет вікової психології. Теоретичні та практичні завдання вікової психології. Основні розділи вікової психології.
2. Зв'язок вікової психології з іншими науками про людину. Методи вікової психології, класифікація методів, особливості методів вікової психології, специфіка їх застосування при досліджуванні психічного розвитку дітей.
3. Поняття про психічний розвиток дитини. Внутрішні і зовнішні умови психічного розвитку, їхній взаємозв'язок.
4. Соціальне середовище як умова і джерело психічного розвитку і формування особистості дитини.
5. Рушійні сили психічного розвитку. Внутрішні умови (спадковість, вроджені передумови та дозрівання нервової системи) як природна основа психічного розвитку дитини.
6. Закономірності психічного розвитку. Поняття про сензитивні періоди розвитку.
7. Діяльність як фактор психічного розвитку індивіда і формування особистості. Психічна активність дитини як необхідна умова її розвитку.
8. Діалектичний взаємозв'язок навчання, виховання та психічного розвитку. Провідна роль навчання в психічному розвитку дитини.
9. Поняття про рівень актуального розвитку та про зону найближчого розвитку. Прийоми вивчення зони найближчого розвитку.
10. Критерії періодизації вікового розвитку. Закономірності процесу інтеріоризації в онтогенезі.
11. Інтерпсихічні та інтрапсихічні функції. Середовище як джерело розвитку вищих психічних функцій.
12. Закони психічного розвитку дитини.
13. Поняття про психологічний вік. Стабільні періоди і кризи.
14. Психологічна структура і динаміка віку. Соціальна ситуація розвитку.
15. Положення про провідний вид діяльності у психічному розвитку. Основні психічні новоутворення віку.
16. Періодизація психічного розвитку за З. Фрейдом і Е. Еріксоном. Періоди розвитку дорослої людини.
17. Криза новонародженості. Психологічна характеристика новонародженої дитини.
18. Психологічний розвиток дитини у фазі новонародженості. Безумовні рефлекси і перші умовні рефлекси дитини.
19. Розвиток форм спілкування. Комплекс пожвавлення як перша соціальна реакція.
20. Соціальна ситуація розвитку. Провідний вид діяльності – безпосередньо-емоційне спілкування.
21. Емоційна депривація. Характеристика синдрому шпитальності.

22. Психічний розвиток дитини немовлячого віку. Розвиток розуміння мови. Прийоми стимулювання мовного розвитку дитини.
23. Опанування рухами і їх роль в психічному розвитку дитини. Особливості перших маніпуляцій.
24. Основні досягнення дитини першого року життя. Криза першого року життя.
25. Анатомо-фізіологічні особливості дитини раннього віку. Соціальна ситуація розвитку дитини раннього віку.
26. Предметні дії як форма пізнавальної діяльності дитини. Збагачення активного і пасивного словника. Опанування узагальненими значеннями слів.
27. Наслідування та його роль у розвитку дитини. Формування перших навичок і звичок поведінки у дітей раннього віку. Криза 3-х років.
28. Загальна характеристика розвитку дошкільника. Провідна діяльність дитини дошкільного віку.
29. Гра, її види, форми і розвиток у дошкільному віці. Елементи праці і навчання в діяльності дошкільника, їх роль в психічному розвитку дитини.
30. Новоутворення психічного розвитку дитини дошкільного віку. Розвиток сенсомоторики в дошкільному віці.
31. Особливості уваги і пам'яті, розвиток ранніх форм практичного мислення. Опанування пасивним та активним словником.
32. Розвиток мови. Опанування першими поняттями, судженнями і умовиводами. Практичне засвоєння граматичної будови мови.
33. Особливості емоційних і вольових виявів і розвиток їх у дітей. Домінуючі мотиви поведінки.
34. Формування деяких рис характеру і здібностей. Вияв індивідуальних психологічних особливостей дітей дошкільного віку, значення їх у формуванні особистості.
35. Криза 7-ми років життя, її симптоматика. Готовність дошкільника до шкільного навчання.
36. Загальна характеристика розвитку молодшого школяра. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра.
37. Навчальна діяльність як провідна, її структура. Новоутворення молодшого шкільного віку.
38. Розвиток самосвідомості молодшого школяра. Розвиток спонукальної сфери молодшого школяра.
39. Особливості пізнавальної сфери молодшого школяра. Розвиток сприймання молодшого школяра.
40. Особливості уваги молодшого школяра. Неуважність і її причини.
41. Особливості пам'яті молодшого школяра. Розвиток уваги молодшого школяра. Особливості мислення дітей молодшого шкільного віку.
42. Особливості й розвиток усної та писемної мови молодшого школяра.
43. Індивідуальні особливості психічного розвитку молодшого школяра і психологічні основи індивідуального підходу в навчально-виховній роботі.
44. Загальна характеристика психічного і особистісного розвитку підлітка. Соціальна ситуація розвитку підлітка.

45. Проблема провідної діяльності в підлітковому віці. Психологічні новоутворення підліткового віку.
46. Розвиток відчуттів, сприймання в процесі навчальної і пізнавальної роботи. Особливості уваги і умови її розвитку.
47. Розвиток розумової діяльності і спеціального логічного мислення.
48. Розвиток мови підлітків.
49. Уява і творчість підлітка в різних видах його діяльності.
50. Особливості мотивів поведінки підлітка: інтерес до світоглядних питань, прагнення до самостійності, вимогливість і критичність в оцінці поведінки інших.
51. Розвиток самосвідомості у підлітковому віці.
52. Акцентуації в характері підлітків. Криза підліткового віку.
53. Загальна характеристика раннього юнацького віку. Соціальна ситуація розвитку старшокласника.
54. Проблема провідної діяльності в юнацькому віці. Новоутворення раннього юнацького віку.
55. Особливості спілкування у ранній юності. Розвиток пізнавальної сфери у ранній юності.
56. Характерні особливості мислення старшокласників. Розвиток мовлення старшокласників.
57. Розвиток сприймання, пам'яті, уваги старшокласників. Розвиток наукової, технічної і художньої уяви. Виховання творчості.
58. Самовизначення та самовиховання в юнацькому віці. Формування переконань та ідеалів.
59. Розвиток естетичних почуттів. Товаришування і дружба в юнацькому віці. Розвиток самосвідомості.
60. Професійна спрямованість, підготовка до вибору професії. Показники соціально-психологічної готовності випускника школи до самостійного життя.
61. Загальні особливості зрілої юності. Соціальна ситуація розвитку в період зрілої юності.
62. Розвиток самосвідомості в зрілому юнацькому віці. Дружба в зрілому юнацькому віці.
63. Загальна характеристика періоду ранньої дорослості. Психосоціальний розвиток молодих людей.
64. Особливості розвитку самосвідомості у ранньому дорослому віці. Розвиток пізнавальних процесів.
65. Особливості спонукальної сфери у ранньому дорослому віці.
66. Особливості емоційно-вольової сфери у ранньому дорослому віці. Кризи віку ранньої дорослості.
67. Основні фактори формування особистості молодих людей.
68. Загальна характеристика періоду середньої дорослості. Збереження і зміни фізичних можливостей у зрілому віці.

69. Психосоціальний розвиток людей зрілого віку. Когнітивні зміни в зрілості. “Згорання на роботі”, досягнення вершини професійної і суспільної кар’єри. Зміни в розвитку особистості.
70. Розвиток психічних процесів в зрілому віці. Досягнення генеративності. Криза середини життя. Синдром “покинутого гнізда”. Небезпека емоційної стагнації.
71. Загальна характеристика старості. Морфо-функціональні зміни в період геронтогенезу. Психологічні причини хвороб.
72. Психосоціальний розвиток людей похилого віку. Когнітивні зміни в процесі старіння. Властивості мудрості.
73. Особистість і старіння. Спосіб життя похилих людей: можливості вибору. Криза “Я – інтеграції”.
74. Педагогічна психологія як галузь психологічної науки. Завдання педагогічної психології. Структура педагогічної психології.
75. Зв’язок педагогічної психології з іншими науками. Проблеми сучасної педагогічної психології. Сучасні погляди на історію педагогічної психології.
76. Психологічне поняття про навчання. Навчання і розвиток. Психологічні механізми навчання.
77. Психологічна характеристика форм навчання (традиційної, проблемної, програмованої, розвиваючої та ін.). Психологічні та психофізіологічні вимоги до організації навчального процесу.
78. Поняття про навчання. Учіння як процес і як діяльність. Структура учбової діяльності. Мотиваційний компонент учіння.
79. Психологічні особливості формування учбових умінь та навичок. Навчальність як важлива характеристика суб’єктів учбової діяльності.
80. Віковий та індивідуальний підхід у навчанні. Вміння вчитися самостійно як інтегральна якість особистості. Психологічні фактори успішності в учінні.
81. Загальна характеристика педагогічної діяльності. Індивідуальний стиль діяльності педагога.
82. Психологія педагогічного оцінювання. Психологічний аналіз уроку. Психологія педагогічних здібностей та умінь. Виховна функція педагогічного спілкування.
83. Психологія педагогічного спілкування. Психологічна характеристика педагогічного такту. Вплив Я-концепції педагога на його професійне спілкування.
84. Цілі і завдання психології виховання. Рушійні сили та джерела становлення і розвитку особистості.
85. Психологічна характеристика методів виховання. Психологічні механізми виховання.
86. Поняття і критерії вихованості особистості. Віковий фактор вихованості особистості. Індивідуальний підхід до дитини в процесі виховання.
87. Психологічне визначення вчинку. Психологічний аналіз вчинку.
88. Психологія роботи з проблемними дітьми. Виховання і самовиховання – дві сторони єдиного процесу.
89. Цілі самовиховання. Організація самовиховання.

90. Роль дорослого у формуванні потреби у самовихованні. Психологічні механізми подолання шкідливих звичок.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ВСТУПНИКІВ

Оцінювання знань вступників до аспірантури за результатами вступного іспиту здійснюється членами комісії на основі отриманих відповідей на питання білетів. Оцінювання відбувається за шкалою 100-200 балів. Відповіді вступників оцінюються окремо за кожним питанням усіма членами комісії. Потім визначається середня кількість балів за результатами усіх питань виставлених членами комісії.

181-200 балів – означає: вступник демонструє високий рівень теоретичної підготовки та здатність до системного аналізу психічних явищ; вільно оперує науковою інформацією, творчо інтегруючи міжпредметні зв'язки для розв'язання складних професійних завдань; відповідь правильна, повна, довершена, обґрунтована, достовірна, точна, не викликає сумнівів у членів комісії;

141-180 – означає: вступник у цілому правильно відтворює навчальний матеріал і має достатні психологічні знання для вирішення нескладних завдань. Має чіткі уявлення про психічні явища і процеси; достатньо володіє понятійно-термінологічним апаратом; відповідь правильна, достовірна з незначними неточностями, не викликає сумнівів у членів комісії;

100-140 – означає: відповідь у цілому правильна, проте із значною кількістю помилок, неповна, неточна, недовершена, незакінчена, необґрунтована, викликає уточнюючі запитання у членів комісії;

Незадовільно – означає: відповідь неправильна, недостовірна, викликає дискусію у членів комісії.

Вступний іспит вважається складеним за умови отримання здобувачем не менше 100 балів.

Іспит проходить в усній формі

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вікова та педагогічна психологія: курс лекцій: навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Л.А.Данилевич. Умань: Візаві, 2023. 158 с.
2. Вікова психологія: навч. посібник / О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасека. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 375.
3. Вікова психологія: хрестоматія. Упоряд.: Л. В. Долинська, Т. М. Лисянська, Л. М. Ширяєва. Київ: Каравела, 2022. 487 с.
4. Педагогічна психологія: хрестоматія. Упоряд.: Л. В. Долинська, Т. М. Лисянська, Л. М. Ширяєва. Київ: Каравела, 2022. 366 с.
5. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія. К.: Каравела, 2021. 263 с.
6. Педагогічна психологія. Уклад.: Н. Д. Потапчук, С. М. Ольховецький, Є. О. Балабушка, В. С. Ольховецький. Умань: Візаві, 2022. 227 с.
7. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 111 с.
8. Данилевич Л.А. Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни «Вікова та педагогічна психологія». Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2024. 30 с.
9. Данилевич Л.А., Сотніченко Н.О. Соціально-психологічні особливості кібербулінгу в шкільному середовищі. *Наукові перспективи*. № 12 (54) 2024. С. 1711–1723.
10. Данилевич Л.А. Досвід супервізії студентів під час педагогічної практики як елемента трансляції рефлексивно-діяльнісного підходу у модусі консультативного. *Вісник Національного університету оборони України: зб-к наук. праць*. Київ: НУОУ, 2023. Вип. 4 (74). С. 55–65.
11. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія: практикум. Київ: Каравела, 2018. 223 с.
12. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 128 с.
13. Павелків Р.В. Вікова психологія. Київ: Кондор, 2018. 468 с.
14. Савчин М.І. Вікова психологія: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 382 с.
15. Вікова та педагогічна психологія. / Кол. авт.: О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук. К.: Каравела, 2019. 399 с.
16. Токарева Н.М. Шамне А.В. Вікова та педагогічна психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 480 с.
17. Формування творчої особистості вчителя, студента, учня: психологічний дискурс. Кол. авт.: О. Д. Сафін, Н. В. Гуртовенко, С. Ю. Діхтяренко. Умань: Візаві, 2021. 382 с.
18. Функціонування творчого мислення в інформаційно-віртуальному просторі суб'єкта : монографія / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова та ін.; за ред. В. О. Моляко. Київ:, 2021. 165 с.

19. Early Start Denver Model for young children with autism: Promoting language, learning, and engagement / S. J. Rogers, G. Dawson. New York: 2010, Guilford. 297 p.
20. Estes A. Long-term outcomes of early intervention in 6-year-old children with autism spectrum disorder / A. Estes, J. Munson, S. J. Rogers, J. Greenon, J. Winter, G. Dawson. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. 2015.
21. Goud N. H. Courage: Its nature and development. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*. 2005. Vol. 44. P. 102–116.